

2023

MARDİN'İN SEKTÖREL PANORAMASI

TEMATİK BAZI SORUNLAR
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
KAMU ÖZEL VE KARMA SEKTÖR
İŞ BİRLİĞİ KOORDİNATÖRLÜĞÜ
(MAÜKÖK)

Editör
Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Mardin Artuklu Üniversitesi

Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) Yayını

MARDİN'İN SEKTÖREL PANORAMASI
TEMATİK BAZI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

SECTORAL PANORAMA OF MARDİN
SOME THEMATIC PROBLEMS AND PROPOSALS FOR THEIR SOLUTIONS

Editör

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Mardin, 2023

Mardin Artuklu Üniversitesi

Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) Yayını

Birinci Baskı, Haziran 2023

ISBN

978-605-4202-97-3

Matbaa Sertifika No: 44676

**MARDİN'İN SEKTÖREL PANORAMASI
TEMATİK BAZI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

**SECTORAL PANORAMA OF MARDİN
SOME THEMATIC PROBLEMS AND PROPOSALS FOR THEIR SOLUTIONS**

Editör

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

İç Düzen

Abdullah Özgür Oral

Kapak Tasarım

Mahsum Dinler

Resimler

Feyzi Çölgeçen

Mehmet Behzat Ekinci

Baskı-Cilt

Mardin Sesi Gazetecilik Matbaacılık Yayıncılık

Ambl. Dağt. San. ve Tic. Ltd. Şti

Bu eser,

Kızıltepe Ticaret Borsası (KTB), Kızıltepe Ticaret ve Sanayi Odası (KTSO)

Mardin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO)

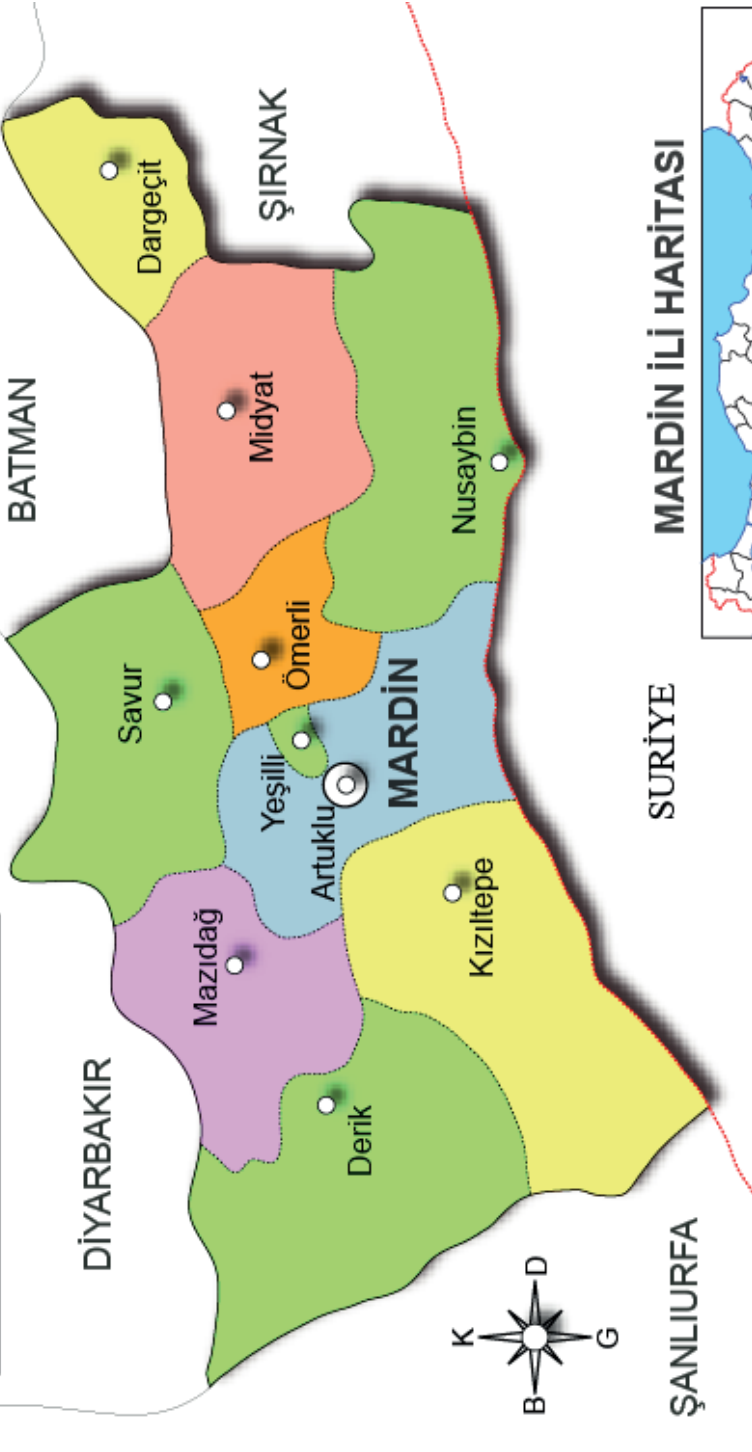
Nusaybin Ticaret Borsası (NTB) ve Nusaybin Ticaret ve Sanayi Odası (NTSO)
katkılarıyla basılmıştır.

Copyright© Mardin Artuklu Üniversitesi

(MAÜ Yayınevi, uluslararası statüdedir.)

Yenişehir Yerleşkesi, Diyarbakır Yolu, Artuklu / Mardin

Tel : +90 482 2134002, Fax : +90 482 2134004, <http://www.artuklu.edu.tr>

MARDİN İLİ HARİTASI

SURİYE

ŞANLIURFA

İŞARETLER

..... İlçe sınırları

— İl sınırları

..... Ülke sınırları

○ İlçe merkezi

○ İl merkezi

cografyaharita.com

İçindekiler / Contents

Ön Söz	VI
<i>Preface</i>	
MAÜKÖK Hakkında	VIII
<i>About MAUKOK</i>	
Giriş	X
<i>Introduction</i>	
Kısım I) Tarım Sektörü / Part I) Agriculture Sector	
1) Mardin'de Tarım Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları	4
<i>(Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Agricultural Sector in Mardin)</i> Veysi Acıbuca, Yavuz Selim Gülmez	
2) Alternatif Bir Ürün Olarak Mantar Yetiştiriciliğinde ve Ticaretinde Mardin'in Potansiyeli	24
<i>(The Potential of Mardin in Cultivation and Trade of Mushroom as an Alternative Product)</i> Hilal Acay, Mehmet Behzat Ekinci	
3) Mardin'e Ait Yerel Bir Potansiyeli Harekete Geçirme; Derik Zeytinciliğini Geliştirme Eylem Planı	46
<i>(Activating a Local Potential of Mardin; An Action Plan for the Development of Derik Olive Farming)</i> Aziz Korkmaz, Ahmet Alanlı, Ahmet Ferit Atasoy	
4) Un Sektörü, Sorunlar ve Çözüm Önerileri; Mardin Örneği	66
<i>(Flour Industry, Challenges and Solutions; The Case of Mardin)</i> Havva Çaha, Mine Duyan	
Kısım II) Sanayi Sektörü / Part II) Industry Sector	
5) Mardin'de Tekstil Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları	86
<i>(Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Textile Sector in Mardin)</i> Ömer Fazıl Emek, Ömer Doru, Mehmet Dabakoğlu	
6) Geri Dönen Girişimciler; Mardin Tekstil Sektörü	104
<i>(Returning Entrepreneurs; Mardin Textile Sector)</i> Havva Çaha, Abdulfafur Çelik	

7) Sektörel Krediler ile Ekonomik Büyüme İlişkisi; Mardin İli Örneği	126
<i>(Relationship between Sectoral Credits and Economic Growth; The Case of Mardin)</i> Ömer Fazıl Emek	
8) Economies of Scale in an Organised Industrial Area; The Case of Mardin	144
<i>(Bir Organize Sanayi Bölgesinde Ölçek Ekonomileri; Mardin Örneği)</i> Mehmet Behzat Ekinci, Mehmet Dabakoğlu, Ferhat Demiralp	
Kısım III) Hizmet Sektörü / Part III) Service Sector	
9) Mardin’de Turizm Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları	170
<i>(Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Tourism Sector in Mardin)</i> Şehmus Aykol, İlyas Bayar, Dilan Arabacıoğlu	
10) Mardin Yemek Kültürünün Beslenme ve Sağlık Açısından Değerlendirilmesi	196
<i>(Evaluating Mardin Food Culture in terms of Nutrition and Health)</i> Çağlar Akçalı, Jiyan Aslan Ceylan, Serap Toprak Döşlü	
11) Mardin İli İhracatının Kriz Bağlamında Değerlendirilmesi ve Krizin İşletmelere Etkisi	212
<i>(Evaluating Mardin Exporting in the Context of the Crisis and Its Impact on the Businesses)</i> İslam Altun	
12) Üniversitenin Bölgesel Kalkınma Bağlamında Oda/Borsa Akreditasyon Sistemindeki Rolü; Mardin Örneği	230
<i>(University Role in the Context of Regional Development in the Chambers/Bourses Accreditation System; The Case of Mardin)</i> Metin Sert, Ömer Doru, Mehmet Behzat Ekinci	
Mardin’in Seçilmiş Bazı Sektörel Sorunları ve İlgili Kurumlar İtibariyle Çözümleri Özet Dosyası	258
<i>(A Brief File for Some Selected Sectoral Problems of Mardin and Their Solutions by Relevant Institutions)</i>	
Yazarların Kısa Öz Geçmişleri	268
<i>(Short Resumes of the Authors)</i>	

Ön Söz

Bilimsel bilginin üretimini sağlayan, bilimin/ilimin gelişmesi, geliştirilebilmesi misyonunu yüklenen ve bu amaçla araştırmayı ilke edinen öğrenciler ve yenilikçi akademisyenler yetiştiren üniversiteler, ürettikleri teorik bilgilerle dünya bilim tarihine yön verirler. Üniversitelerde üretilen teorik bilgilerin ve bilimsel paradigmaların pratikte bir karşılığının olması, bilimsel bilginin yaygın etkisini artırır. Zira sahaya dokunan ve bir ihtiyacı pratik biçimde karşılayan akademik bilgi daha geniş kesimleri etkileme gücüne sahiptir.

İşte bu eser de Mardin Artuklu Üniversitesi Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) inisiyatifiyle bu amaçla yola çıkan akademisyenlerin ortaya koyduğu akademik bir çalışmadır. Ağırlıklı olarak Mardin Artuklu Üniversitesi'nden olmakla birlikte Türkiye'nin farklı üniversitelerinde görev yapan akademisyenler tarafından hazırlanan bu çalışmanın odak noktasını Mardin ortak paydası oluşturmaktadır. Bu çerçevede şehrin/bölgenin bazı yapısal sorunları tespit edilerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Alanlarında uzman akademisyenler tarafından hazırlanan bu eser, bilimsel bilgilerin ve teorilerin pratikteki karşılıklarını ve uygulanabilirliklerini gösterir bir nitelik arz etmektedir. Dolayısıyla ortaya konan bazı sorunlara yönelik çözüm önerileri, bir saha çalışmasına veya bir ekonometrik analize dayalı olduğundan, doğrudan ilgililerin uygulayabileceği niteliktedir.

Bu vesileyle, eserin ilgililere faydalı olmasını ve şehrin/bölgenin daha farklı sorunlarına değinen ve çözümler üreten benzer çalışmaların artarak sürdürülmesini temenni ederim.

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar

MAÜ Rektörü

Preface

Universities, that provide the production of scientific knowledge, undertake the mission of the development of science, and educate students and innovative academics for this purpose, shape the history of world science with their theoretical knowledge. The existence of a practical counterpart of theoretical knowledge and scientific paradigms produced in universities increases the widespread effect of scientific knowledge. Because academic knowledge that touches the field and meets a need in a practical way has the power to influence wider segments.

This work is an academic study put forward by academics who set out for this purpose with the initiative of Mardin Artuklu University Public Private and Mixed Sector Cooperation Coordinatorship (MAUKOK). The focus of this study, which was prepared by academics working in different universities in Turkey, however mainly from Mardin Artuklu University, is the common denominator of Mardin. In this framework, some structural problems of the city/region were identified and relevant solutions were proposed.

This work, prepared by academicians who are experts in their fields, shows the practical equivalents and applicability of scientific knowledge and theories. Therefore, since the solution proposals for some of the problems put forward are based on a fieldwork or an econometric analysis, they can be applied directly by those concerned.

On this occasion, I hope that the work will be useful to those concerned and similar studies that address different problems of the city/region and propose solutions will increasingly continue.

Prof. Dr. İbrahim Özcoşar

MAU Rector

MAÜKÖK Hakkında

Mardin Artuklu Üniversitesi Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK), MAÜ'yü 'bölgesel kalkınma odaklı' bir kurum hâline getirerek şehrin ve bölgenin katma değer seviyesini yükseltme ana hedefine yönelik hareket etmektedir.

MAÜKÖK, bu kapsamda şunlara yoğunlaşmaktadır:

- a) Şehrin ve bölgenin temel sektörel ve kurumsal fizikî ve dijital envanterini çıkarmak,
- b) Bunların MAÜ tarafından karşılanabilecek temel ihtiyaçlarını tespit etmek,
- c) MAÜ'deki akademisyenlerin ve idarî personelin uzmanlıkları itibarıyla fizikî ve dijital envanterini çıkarmak,
- d) Söz konusu ihtiyaçlarla kaynakları buluşturmak.

MAÜKÖK ayrıca 'sektörel iş birliklerinin artırılması' ve 'kurumsal kapasitenin geliştirilmesi' ara hedeflerine yönelik olmak üzere fakat bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla, şu faaliyetlerin icrasını koordine etmektedir: Projeler, Eğitim programları, Toplantılar, Bilgi destekleri, Saha çalışmaları-araştırmalar, İstatistikler-iktisadî panoramalar, Teknoloji transferleri, Ar-Ge, Ticarî istihbarat ve strateji, Sosyo-kültürel faaliyetler.

Neticede MAÜKÖK; MAÜ ile tarım, sanayi ve hizmet sektörleri bağlamında kamu, özel ve karma sektörler arasında geliştirilecek çeşitli iş birliği imkânlarını araştırmaya, ilgili stratejileri tespit etmeye ve bunlara dair kurumsal ve sektörel koordinasyonu sağlamaya çalışmaktadır.

MAÜKÖK, bu hedeflere ulaşmada daha etkin hareket edebilmek için şu üç alt kurulu oluşturmuştur:

- 1) MAÜTAS: MAÜ Tarım Sektörü İş Birliği Kurulu,
- 2) MAÜSAS: MAÜ Sanayi Sektörü İş Birliği Kurulu,
- 3) MAÜHİS: MAÜ Hizmet Sektör İş Birliği Kurulu.

MAÜKÖK, 2022-23 döneminde bu kurullar temelinde sırasıyla tahıl, tekstil ve turizm olmak üzere üç tematik sektör belirlemiş olup ilk etapta bunlara yönelik olmak üzere Mardin'deki ilgili sektör temsilcileriyle iş birlikleri gerçekleştirmektedir. Bilahare bu çerçeve genişletilerek şehrin tüm sektörleri ile iş birlikleri hedeflenmiştir.

İşte bu eser, söz konusu iş birliklerinin daha sistematik tarzda yapılmasına zemin teşkil edecek bir adım olarak değerlendirilmektedir. Dahası, akademyanın sahip olduğu bilgi birikimini ve tecrübesini paylaşmasına bir nevi aracılık rolü üstlenmekte ve bunların ilgililerce kullanılmasına/uygulanmasına ortam hazırlamaktadır.

Zira bir ilim/bilim insanının dediği gibi "uygulaması olmayan ilim/bilim, doğru ile yanlış arasında bir yerdedir".

About MAUKOK

Mardin Artuklu University Public Private and Mixed Sector Cooperation Coordinatorship (MAUKOK) acts towards the main goal of raising the added value level of the city (Mardin) and the region by making MAU a 'regional development-oriented' institution.

In this context, MAUKOK focuses on:

- a) Preparing the basic sectoral and institutional physical and digital inventory of the city and the region,
- b) Determining their basic needs that can be met by MAU,
- c) Making a physical and digital inventory of the academics and administrative personnel at MAU in terms of their expertise,
- d) Bringing together the aforementioned needs and resources.

MAUKOK also coordinates the execution of the following activities, including but not limited to the intermediate objectives of 'increasing sectoral collaborations' and 'development of institutional capacity': Projects, Training programmes, Meetings, Information supports, Field studies-researches, Statistics-economic panoramas, Technology transfers, R&D, Commercial intelligence and strategy, and Socio-cultural activities.

After all, MAUKOK searches for cooperation possibilities to be developed between MAU and the public, private, and mixed sectors in the context of agriculture, industry, and service sectors; to identify relevant strategies and to provide institutional and sectoral coordination regarding them.

MAUKOK has established the following three sub-committees in order to act more effectively in achieving these goals:

- 1) MAUTAS: MAU Agriculture Sector Cooperation Committee,
- 2) MAUSAS: MAU Industry Sector Cooperation Committee,
- 3) MAUHS: MAU Service Sector Cooperation Committee.

In the 2022-23 period, MAUKOK has determined three thematic sectors; respectively grain, textile, and tourism, on the basis of these committees, and cooperates with the relevant sector representatives in Mardin. Subsequently, this framework was expanded. The eventual aim has been establishing cooperation with all sectors of the city.

This book is considered as a step for constituting a suitable base for these collaborations to be made in a more systematic manner. Moreover, it acts as a mediator for the academy to share its knowledge and experience and prepares the environment for their use/implementation by those concerned.

Because, as one scholar said, "science without application is somewhere between true and false".

Giriş

'Kalkınma' her ne kadar iktisadî bir kavram olarak görülse de aslında aynı zamanda sosyal, kültürel, siyasî, eğitimle ilgili, sağlıkla ilgili vs. olmak üzere çok yönlü bir değişimi ifade eder. Dolayısıyla bu şekilde geniş açıyla bakıldığında, kişisel/kurumsal/bölgesel/ülkesel vs., her ne için kullanılıyorsa onunla ilgili ciddi, köklü ve zamana yayılan bir sürece işaret etmektedir.

Konu özellikle bir yörenin kalkınması olunca, hatıra bir yandan bu sürecin gerektirdiği altyapının-üstyapının uygunluğu gelirken, diğer yandan bunun etkileyeceği kişilerin/kurumların/kesimlerin böylesi bir değişime hazır olup olmaması da gelir. Yani 'kalkınma için ilgili her taraf bu değişime-dönüşüme onay vermekte midir ve gerektiğinde katkı sağlamaya hazır mıdır?' sorularının cevabının olumlu olması gerekir.

Mesele Mardin ölçeğinde ele alındığında, herkes ve her kesim için bu cevabın olumlu olduğunu söylemek belki mümkün olmayacaktır ama çoğunluğun onay verdiği ve katkıya hazır olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Peki, nereden anlaşılabilir bu? Elbette kişilerin yaklaşımından, kurumlar arası koordinasyondan ve iş birliği potansiyelinden...

İşte bu eser de bu çabaların bir nüvesi olarak değerlendirilebilir. Eserin oluşturulma fikri, MAÜKÖK'e ve Mardin'deki sektörel temsilci kuruluşlarla gerçekleştirilen istişare toplantılarına dayanmaktadır. 2022-23 döneminde Mardin Artuklu Üniversitesi akademisyenleri ile çok sayıda toplantıda bir araya gelen kamu, özel ve karma sektör temsilcileri; Mardin'de başta tahıl, tekstil ve turizm olmak üzere tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine dair müzakerelerde bulunmuş ve şehrin/bölgenin bu çerçevede yapısal sorunlarını tespit ederek çözümüne yönelik beyin fırtınası mahiyetinde müzakerelerde bulunmuştur.

Eserin sektörler itibarıyla ilk bölümleri bu toplantı çıktılarına dayanmaktadır. Diğer kısımlar ise başta MAÜ akademisyenleri olmak üzere sektörel temsilci kuruluşlardan yazarların katkısı ile oluşturulmuştur. Esere ilişkin kısa bilgiler şöyledir:

- Eser; tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine yönelik dörder adet olmak üzere toplamda 12 bölümden oluşmaktadır.
- Her bölümün başında içeriğin daha iyi anlaşılabilmesi için bir içindikiler listesi ve bölümün 'amaçları, bulguları ve teklifleri' Türkçe ve İngilizce dillerinde verilmektedir.
- Eserin sonunda ise Mardin'in seçilmiş bazı sektörel sorunlarına ve ilgili kurumlar itibarıyla çözümlerine dair özet bir dosya yer almaktadır.
- Eserin her bölümünde ya bir saha araştırması ya da bir ekonometrik analiz mevcuttur. Zira amaç, sorunları ilk elden tespit ederek ayakları yere basan çözüm tekliflerinde bulunmaktır.

Eser, elbette bu hâliyle Mardin'in tüm sorunlarına çözüm arayışında değildir. Fakat şehrin/bölgenin tematik bazı sorunlarını ele alarak bunlara yönelik çözüm önerilerine odaklanıyor olması açısından önemli bir adım olduğu da açıktır.

Sıra geldi teşekkür safhasına...

- MAÜKÖK'ün oluşumuna uygun ortam hazırlayan MAÜ Rektörü Prof. Dr. İbrahim Özcoşar'a teşekkür ederim.
- MAÜKÖK'ün ilk Yönetim Kurul Üyeleri Öğr. Gör. Ferhat Demiralp (İletişim ve Bilgi-İşlem); Dr. Öğr. Üyesi Veysi Acıbuca, Dr. Öğr. Üyesi Yavuz Selim Gülmez (MAÜTAS); Dr. Öğr. Üyesi Ömer Doru, Dr. Öğr. Üyesi Ömer Fazıl Emek (MAÜSAS); Dr. Öğr. Üyesi Şeymus Aykol ve Dr. Öğr. Üyesi İlyas Bayar'a da (MAÜHİS) katkılarından dolayı teşekkürler.
- Kitaba katkıda bulunan bütün yazarlar da bir teşekkürü hak ediyor elbette. Burada özellikle belirtmek gerekir ki, farklı şehirlerden olmalarına rağmen, yazarların Mardin'in kalkınması amaçlı bir yayında buluşmuş olması takdire şayandır.
- Mardin İli/İlçeleri Odalarının/Borsalarının tüm ekip üyelerine, özellikle de şu isimlere basımdaki desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım: KTB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Şahin, Genel Sekreteri Abdulkadir Şahin, Genel Sekreter Yardımcısı Metin Sert; KTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mahmut Dünder, Genel Sekreteri Ahmet Aslan, Akreditasyon Sorumlusu Ferhat Dünder; MTSO Yönetim Kurulu Başkanı Hatip Çelik, Genel Sekreteri Çetin Sasa, Akreditasyon Sorumlusu Elif İlhan; NTB Yönetim Kurulu Başkanı Necdet Aktaş, Genel Sekreteri Abdullah Dal, Akreditasyon Sorumlusu Ercan Çelik; NTSO Yönetim Kurulu Başkanı Mahsum Özmen, Genel Sekreteri Abdulkadir Güneş, Akreditasyon Sorumlusu İlhan Özmen.
- Özel teşekkürüm ise her zaman olduğu gibi, bana akademik araştırmacılık ve sosyal girişimcilik ruhunu aşıl原因an Muhterem Babam Mamoste Süleyman Beyefendi'yedir.

Mardin Artuklu Üniversitesi'nin, şehriyle/bölgesiyle her noktasına kadar yakın bağlantılı olması, bu tür çabaların 'kalkınma' sürecine katkı sağlaması ve sayılarının artması temennisiyle...

Leylak-Mardin, 25 Mayıs 2023

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Mardin Artuklu Üniversitesi (MAÜ), İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

MAÜ Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü (MAÜKÖK) Koordinatörü

TOBB/TEPAV ve Mardin İli/İlçeleri Oda/Borsa Akademik Danışmanı

<http://www.artuklu.edu.tr/akademik-cv/>

<http://www.akademiktisat.net>

[mehmetbehzatekinci\(at\)artuklu.edu.tr](mailto:mehmetbehzatekinci(at)artuklu.edu.tr), [mbekinci\(at\)hotmail.com](mailto:mbekinci(at)hotmail.com)

Introduction

Although 'development' is seen as an economic concept, it also represents social, cultural, political, educational, health, etc. changes as well. Therefore, when viewed from a broad perspective in this way, personal/corporate/regional/national, etc. related to whatever it is used for, it points to a serious, deep-rooted and long-run process.

When it is the development of a region, the suitability of the infrastructure-superstructure required by this process come to mind on the one hand, and whether the people/institutions/sections that will be affected by it are ready for such a change on the other hand. In other words, the answer to the questions 'Do all relevant parties for development approve this change-transformation and are they ready to contribute when necessary?' should be positive.

When the issue is handled on the scale of Mardin, it may not be possible to say that this answer is positive for everyone and every sections, but it can be easily stated that the majority approves and is ready to contribute. So how can this be understood? Of course, from the approach of people, inter-institutional coordination, and cooperation potential...

This work can be considered as a core of these efforts. The idea of preparing such a work is based on MAUKOK and consultation meetings with sectoral representative organisations in Mardin. Public, private, and mixed sector representatives who came together with Mardin Artuklu University academicians in many meetings in the period 2022-23 negotiated on agriculture, industry, and service sectors; especially grain, textile, and tourism, and determined the structural problems of the city/region within this framework and made negotiations as a brainstorm for their solutions.

The first part of the work in terms of sectors are based on the outputs of these meetings. Other parts were prepared with the contribution of authors from sectoral representative organisations, especially MAU academics. Brief information on the book is as follows:

- The book consists of 12 chapters, 4 for each sector namely agriculture, industry, and service.
- At the beginning of each chapter, a table of contents and the titles of 'purposes, findings, and proposals' are given in Turkish and English languages for a better understanding of the theme.
- At the end of the book, there is a brief file on some selected sectoral problems of Mardin and their solutions by relevant institutions as well.
- Each part of the book includes either a field study or an econometric analysis. Because the aim is to identify the problems by first hand and to propose concrete solutions accordingly.

Of course, this book does not seek to solve all problems of Mardin, however, it is obvious that this is a significant step in terms of addressing some thematic problems of the city/region and focusing on their solutions.

Now, it is time to thank...

- I would like to thank MAU Rector Prof. Dr. İbrahim Özçoşar for his assistance in forming MAUKOK.
- I also thank first Board Members of MAUKOK Lect. Ferhat Demiralp (Communication&IT), Assist. Prof. Dr. Veysi Acıbuca, Assist. Prof. Dr. Yavuz Selim Gülmez (MAÜTAS); Assist. Prof. Dr. Ömer Doru, Assist. Prof. Dr. Ömer Fazıl Emek (MAÜSAS); Assist. Prof. Dr. Şeyhmus Aykol, and Assist. Prof. Dr. İlyas Bayar (MAÜHİS) for their contributions.
- Of course, all the authors who contributed to the book deserve thanks. It should especially be noted here that despite the fact that they are from different cities, it is appreciated that the authors met in a publication aimed at the development of Mardin.
- Thanks also to all team members of Mardin Chambers/Commodity Exchanges, especially to the following persons for their support in printing: KTB Chairman Mehmet Şahin, Secretary General Abdulkadir Şahin, Vice Secretary General Metin Sert; KTSO Chairman Mahmut Dünder, Secretary General Ahmet Aslan, Accreditation Coordinator Ferhat Dünder; MTSO Chairman Hatip Çelik, Secretary General Çetin Sasa, Accreditation Coordinator Elif İlhan; NTB Chairman Necdet Aktaş, Secretary General Abdullah Dal, Accreditation Coordinator Ercan Çelik; NTSO Chairman Mahsum Özmen, Secretary General Abdulkadir Güneş, Accreditation Coordinator İlhan Özmen.
- My special thanks, as always, go to my honourable Father Mamoste Süleyman, who instilled in me the spirit of academic research and social entrepreneurship.

With the hope that Mardin Artuklu University is closely connected with its city/region in all aspects and that such efforts will contribute to the 'development' process and increase in number...

Leylak-Mardin, May 25, 2023

Prof. Dr. Mehmet Behzat Ekinci

Economics, FEAS, Mardin Artuklu University (MAU)

Coordinator; MAU Public Private and Mixed Sectors Cooperation Coordinatorship (MAUKOK)

Academic Consultant; TOBB/TEPAV and Mardin Chambers/Commodity Exchanges

<http://www.artuklu.edu.tr/akademik-cv/>

<http://www.akademiktisat.net>

[mehmetbehzatekinci\(at\)artuklu.edu.tr](mailto:mehmetbehzatekinci(at)artuklu.edu.tr), [mbekinci\(at\)hotmail.com](mailto:mbekinci(at)hotmail.com)

BÖLÜM 9

Mardin’de Turizm Sektörünün Temel Sorunları ve Potansiyel İş Birliği Alanları

Main Issues and Potential Collaboration Areas of the Tourism Sector in Mardin

Şehmus Aykol¹

İlyas Bayar²

Dilan Arabacıoğlu^{3 4}

İçindekiler

Bölüme ilişkin özet bilgiler

Brief information on the chapter

1. Giriş

2. Literatür Taraması

2.1. Mardin Turizmi

2.2. Mardin Turizminde Temel Sorunlar

2.3. Destinasyon Yönetiminin Potansiyel İş Birliği Alanları

3. Mardin’in Turistik Sorunlarının Tespit Edilmesine İlişkin Saha Araştırması

4. Değerlendirme ve Sonuç

5. Bibliyografya

6. Ek: Sektörel Sorun ve Potansiyel İş Birliği Alanları Tespit Amaçlı Soru Formu

1 Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü, <https://orcid.org/0000-0003-4398-3660>, sehmusaykol@artuklu.edu.tr

2 Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Ömerli MYO, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, <https://orcid.org/0000-0003-1278-7309>, ilyasbayar@artuklu.edu.tr

3 Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, <https://orcid.org/0000-0003-1470-0959>, dilanarabacioglu@artuklu.edu.tr

4 Kavramsal çerçeve Aykol ve Arabacıoğlu, anket çalışması Bayar, odak grup görüşmesi ve veri analizi ise tüm yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bölüme ilişkin özet bilgiler

a) Amaç: Bu bölümün amacı, Mardin'de ilgili kurumların/kuruluşların iş birliğiyle yerel turizm gelişim alanlarını belirlemek ve karşılaşılan sorunlara yönelik çözümler teklif etmektir.

b) Bulgular: Kentte turizmin mevsimsellik sorunu, ulaşım (trafik) problemi, nitelikli insan kaynağı yetersizliği, tanıtım faaliyetlerinin eksikliği, Eski Mardin'de ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak altyapı yetersizliği, turistik ürünlerin satışında istikrarsız ve yanıltıcı fiyat politikası, işletmelerde denetimlerin eksikliği vb. sorunlar mevcuttur.

c) Öneriler: Mardin'deki tüm paydaşların öncelikle etkin bir iletişim ve iş birliği içerisinde bulunması gerekmektedir. Destinasyon yönetimi kapsamında sürdürülebilir turizm planlaması gerçekleştirilmeli ve ziyaretçilerin kalış sürelerini artırmak için etkinlikler düzenlenmelidir. Bu etkinlikler de 12 aya yayılmalıdır.

Brief information on the chapter

a) Aim: The aim of this chapter is to determine the local tourism development areas of Mardin in the scope of cooperation with related institutions and to propose solutions to the problems arise.

b) Findings: The seasonality problem of tourism, transportation (traffic) difficulty, inadequate qualified human resources, lack of promotional activities, insufficient infrastructure to meet the basic needs of visitors in Old Mardin, unstable and misleading price policy in the sales of touristic products, insufficient inspections, etc. are the problems occur in Mardin.

c) Proposals: All stakeholders in Mardin should primarily be in effective communication and cooperation. Sustainable tourism planning should be carried out within the scope of destination management and events must be organised to increase visitors' duration of stay. Such activities should be spread over twelve months.

1. Giriş

Ülkemiz çeşitli turizm destinasyonlarına sahip olmakla beraber, buralarda farklı turizm ürünlerinin ve hizmetlerinin sunulmasına imkân tanımaktadır. Mardin ili de otantik yapısıyla ön plana çıkan önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Kent, sahip olduğu somut ve soyut kültürel miras unsurları ile her yıl on binlerce turist ağırlamaktadır. Aynı zamanda alternatif turizm türleri arasında ivme kazanan ve özellikle yerli turistler tarafından tercih edilen önemli bir kültür turizm destinasyonu olarak bilinmektedir.

Her turistik destinasyonda olduğu gibi Mardin’de de turizmin etkin ve sürdürülebilir olması amacıyla ziyaretçilerin ve yerel halkın ihtiyaçlarına yönelik ürünler (mal/hizmet) geliştirilmesine olanak sağlayacak orta ve uzun vadeli planlamalar yapılmalı ve sahip olunan tarihî ve kültürel varlıkları da koruyacak stratejiler belirlenmelidir. Turizm sektörünün Mardin’de sosyal ve ekonomik ilerleme sağladığı göz önünde bulundurulduğunda, buradaki tüm paydaşların etkin iletişim kanalları kurması ve istişare yoluyla destinasyon yönetim modelini örnek alması büyük önem taşımaktadır.

Literatürde Mardin turizminin analiz edildiği, bölgede turistik gelişime engel teşkil eden sorunların ve bunların çözümüne yönelik önerilerin yer aldığı çalışmalar mevcuttur (Aykol et al., 2014; Toprak, 2015; Boz, 2016; Meşeli, 2018; Koç, 2019; Çakar et al., 2020). Bu bölüm kapsamında ise destinasyonun gelişmesi ve ortaya çıkan sorunların müzakere zemininde çözüme kavuşturulması amacıyla turizm sektöründe aktif rol oynayan paydaşlar ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesi, çalışmayı literatürdeki diğer çalışmalardan farklılaştırmaktadır. Böylece Mardin turizmine yönelik sorunlar tüm paydaşlar tarafından dile getirilmiştir. Özel sektörden katılım sağlayan paydaşlar, muhatap olarak gördükleri kamu kurumlarına/kuruluşlarına sorunlarını ve taleplerini dile getirirken; buralardan katılım sağlayan yetkililer ise sektör temsilcilerinden ve işletmelerden beklentilerini belirtmişlerdir.

Paydaşlar, en önemli sorunlardan birinin Eski Mardin’deki trafik yoğunluğu olduğunu dile getirmişlerdir. Odak grup görüşmesinin ardından Eski Mardin’de trafik problemine ilişkin

yerel yönetimlerce birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Paydaşlar tarafından belirtilen diğer sorunlar şöyle sıralanmaktadır: altyapı ve üstyapı problemleri, mevsimsellik sorunu, yatak kapasitesi, karşılama merkezlerinin bulunmaması, yeni yapıların kentin tarihî dokusuna uygun olmaması, hijyen ve nitelikli personel sorunu.

Mardin Artuklu Üniversitesi Kamu Özel ve Karma Sektör İş Birliği Koordinatörlüğü'nün (MAÜKÖK) alt kurulu olan Hizmet Sektörü İş Birliği Kurulu (MAÜHİS) bünyesinde yapılan odak grup görüşmesi ile katılımcılara sorunları tartışmaları ve çözüm önerileri getirmeleri için uygun koşullar sağlanmıştır. Katılımcılar, MAÜKÖK tarafından yapılacak toplantıların gelecek dönemlerde de devam etmesini ve sorunların tartışılıp çözüm üretilmesi için üniversitenin aracı rol üstlenerek eşgüdüm sağlamasını faydalı ve gerekli görmektedir.

2. Literatür Taraması

2.1. Mardin Turizmi

Mardin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan; kuzeyinde Diyarbakır ve Batman, kuzey doğusunda Siirt, doğusunda Şırnak, batısında Urfa illerinin yer aldığı ve güneyinde Suriye'ye komşu bir coğrafyada konumlanmıştır. Mardin, tarımın doğduğu topraklar olarak bilinmektedir. Geçmişî çanak-çömleksiz neolitik döneme dayanmakta olan ve 'berekatli hilal (fertile crescent)' olarak adlandırılan bölgede yer almaktadır (Aydın et al., 2000).

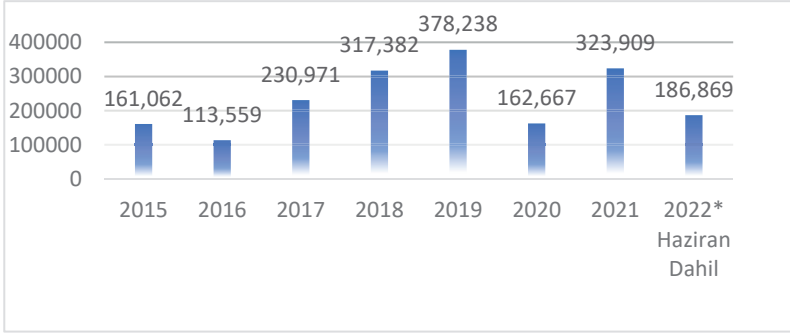
Kozmopolit etnik yapısı ile ön plana çıkan şehirde alfabetik sıralamayla Araplar, Ermeniler, Keldaniler, Kürtler, Mahalmiler, Süryaniler, Türkler ve Yezidiler yaşamlarını sürdürmektedir. Bu çeşitlilik Mardin'i diğer turistik destinasyonlardan farklılaştırmaktadır. Şehirde günümüzde; yaygın olarak Arapça, Kürtçe, Süryanca ve Türkçe konuşulmaktadır. Mardin'de farklı kültürlerin bir arada geçmişten günümüze yaşıyor olması, şehirde somut kültürel miras unsurlarının sayısında da artışa olanak tanımıştır (Meşeli, 2018). 'Çok kültürlülük müzesi' olarak adlandırılan bölge, dünya üzerinde az rastlanan destinasyonlar arasında yer almaktadır (Işık&Güneş, 2015).

Mardin'in yüzey şekilleri Torosların oluştuğu III.zaman diliminde meydana gelmiştir. Yeryüzü şekilleri dolayısıyla tarihî ve doğal açıdan pek çok yapının yer aldığı zengin bir kent hâline dönüşmüştür (Alioğlu, 2000). Aynı şekilde kaya mimarisinin gelişmiş olması ve özellikle Eski Mardin olarak adlandırılan bölgedeki evlerin mimarî yapısıyla ön plana çıkması Mardin'in dağlık bir alan üzerine inşa edilmesi ile ilişkilidir (Karasu, 2013).

Mardin, doğal ve tarihî zenginlikleri, aynı zamanda ön plana çıktığı kültür öğeleri ile potansiyeli yüksek önemli turistik destinasyonlar arasındadır. Bu bağlamda kolektif, tarihî ve otantik turizm ögesi olarak ele alınabilmektedir (Toprak, 2015). İl, coğrafi çevrenin unsurları ile sahip olduğu kültürel öğeler sayesinde destinasyonda yerli turistlerin yanı sıra yabancı ziyaretçileri de ağırlamaktadır. Ziyaretçiler tarafından Mardin ilinin tercih edilme nedenleri şöyle sıralanmaktadır (Günel, 2015):

- Bireylerin yerel kültürlere meraklarının artması,
- Diğer kültür destinasyonlarının çok fazla talep görmesi ve ziyaretçilerin yeni bölgeleri görme arzusu,
- İlin bozulmamış otantik ve tarihî dokusuyla bağlantılı mimarî yapılarının olması,
- Farklı kültürden bireylerin bir arada yaşıyor olması,
- UNESCO tarafından Dünya Kültür Miras Listesine aday olması,
- Sosyal medyada ve basında ön plana çıkmasını sağlayan unsurların bulunması (dizi, film vs.).

Atsız&Kızılırmak (2017), pek çok bilim insanının bu bölgede yetişmiş olması sebebiyle Mardin'in; bir bilim şehri, topografyası nedeniyle önemli askerî bir alan, farklı kültürlerden bireylerin huzur içinde birlikte yaşıyor olması sebebiyle barış kenti olarak adlandırıldığını, bu isimlendirmenin Mardin'i diğer illerden ayırdığını belirtmektedir. Mardin, güvenlik ve ulaşım problemleri dolayısıyla uzun yıllar hak ettiği değeri görememiş ve turistik potansiyelinin altında kalmıştır. Fakat aşağıda yer alan grafikler yıllar bazında şehri ziyaret eden turistlerin sayısında gözle görülür artış olduğunu da ortaya koymaktadır. Şehrin turizm potansiyelinin farkına varılmış olunması bölgedeki tanıtım ve imaj çalışmalarının da artmasına, böylece yerli ve yabancı turistler tarafından bilinirliğinin ve tercih edilirliğinin de aynı oranda yükselmesine imkân tanımıştır (Aşkın, 2006). Kaygalak et al. (2013) şehrin sahip olduğu otantik yapının önemli ve etkili ayırt edici bir özellik olduğunu belirtmektedir.

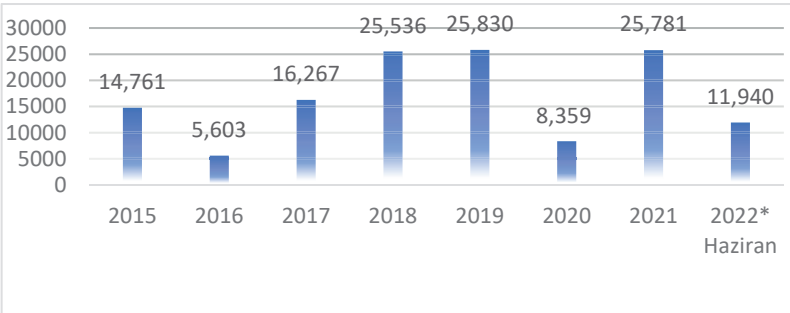

Şekil 1: Mardin'de konaklayan ziyaretçi sayıları

Kaynak: Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022.

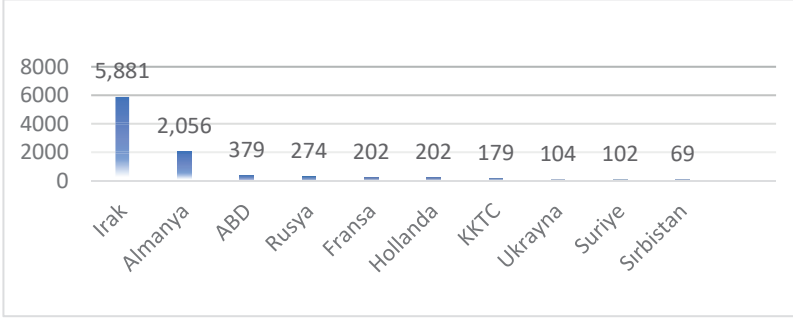
Ziyaretçi sayılarının yer aldığı Şekil 1 incelendiğinde, Mardin'i dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını öncesinde 2019 yılında 378,238 kişinin ziyaret ettiği görülmektedir. Pandemi dolayısıyla neredeyse tüm dünyada görülen seyahat kısıtlamaları Mardin'e gelen turist sayısında da azalmaya sebep olmuştur. 2020 yılında 2021 yılına göre 162,667 turist ile bir azalma olduğu görülmektedir. Covid-19 pandemi sürecinin etkisinin azaldığı ve seyahat kısıtlamalarının tüm dünyada yavaş yavaş kalktığı 2021 yılında ise Mardin'in ziyaretçi sayısında 323,909 kişi ile yeniden artış olduğu görülmektedir.

Şekil 2: Konaklayan yabancı ziyaretçi sayısı

Kaynak: Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022.

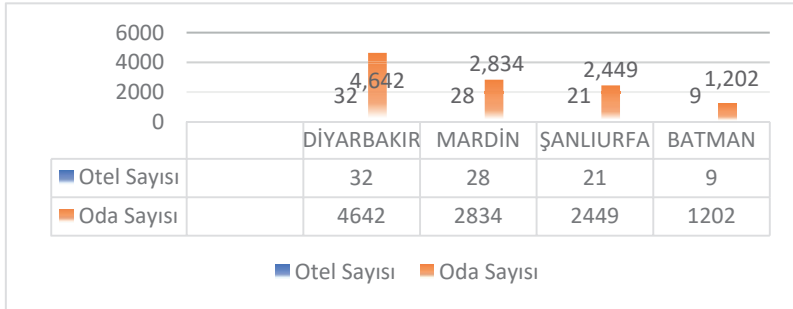
Yıllar bazında incelendiğinde, ili yerli turistlerin yabancılara oranla daha fazla ziyaret ettiği görülmektedir. Konaklayan yabancı ziyaretçi sayısı, pandemi öncesinde 2019 yılında 25,830 iken pandeminin yoğun yayılım gösterdiği 2020 yılında hızlı bir düşüş ile 8,359'a gerilemiştir. Fakat 2021 yılı itibariyle yine yabancı ziyaretçi sayısında artış görülmüştür.

Şekil 3: 2022 yılı Haziran ayı itibariyle milliyetlerine göre yabancı ziyaretçi istatistikleri

Kaynak: Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2022.

Yabancı ziyaretçilerin milliyetlerine göre istatistiklerinin yer aldığı Şekil 3 incelendiğinde, ilk sırada 2022 yılı itibariyle 5,881 kişiyle Irak yer almaktadır. Almanya'nın ikinci sırada, Amerika'nın ise 379 kişi ile 3.sırada yer aldığı görülmektedir. Irak'ın Türkiye'nin güneydoğu komşusu olması sebebiyle ziyaretçiler tarafından ilin tanınırlığının daha fazla olması, Irak'tan gelen ziyaretçilerin oranının diğer ülkelere oranla neden daha yüksek olduğu sorusuna cevap olabilecek niteliktedir. Mardin turizminde önemli sorunların başında görünen tanıtım faaliyetlerinin yetersiz kalması, ulaşım ve güvenlik gibi problemlerin çözüme kavuşturulması, yabancı ziyaretçi sayısında ileriki yıllarda yükselme olabileceği ihtimalini artırmaktadır. 2022'nin ilk üç ayında ise yabancı ziyaretçi sayısının 11,940 kişi olduğu görülmektedir.

Şekil 4: Çevre illerdeki konaklama işletme sayılarının karşılaştırılması

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, 2022.

Şekil 4'te, komşu illeri ile konaklama işletme ve oda sayıları itibariyle karşılaştırılmasında Mardin'in Diyarbakır'ı takiben ikinci sırada yer aldığı görülmektedir.

2.2. Mardin Turizminde Temel Sorunlar

Mardin'in sahip olduğu doğal çekicilikler ve tarihî alanlar göz önünde bulundurulduğunda tanıtım faaliyetlerinin (logo, slogan, reklam, sosyal medya vb.) yeterli düzeyde olmaması, ilin bilinirliği açısından olumsuz bir faktör olarak görülmektedir. Bu durum Mardin turizminin öneminin anlaşılmasına engel teşkil etmektedir (Ulucan&Kahraman, 2017). Meşeli (2018) Mardin turizminin hak ettiği değeri göremediğini, farklı toplumların bir arada yaşadığı nadide kentlerden biri olan Mardin'in tanıtım faaliyetleri ile ön plana çıkararak yerel halkların ve paydaşların bölgedeki turizme bakış açılarının değiştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Kadim bir geçmişe sahip olan ve pek çok kültürel turistik çekim merkezi bulunan Mardin'in turizm potansiyelini tam anlamıyla ortaya çıkartamadığı, pek çok sorunun geçmişten günümüze devam ettiği görülmektedir.

Kentte turizm sektörünü doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen sorunlar ve aksaklıklar turizmin sürdürülebilirliğine engel olmaktadır. Boz (2016), en büyük sorunların başında Eski Mardin'deki trafik yoğunluğunun, çevre temizliğinin, su ve elektrik problemlerinin geldiğini belirtmiştir. Bunların yanı sıra halkın turizm sektörüne ilişkin eğitim seviyesinin yetersiz olması, şehrin dokusu ile uyumlu olmayan mimarî düzenlemeler yapılması da yine geçmişte belirtilen sorunlar arasında yer almaktadır (Toprak, 2015). Aynı zamanda yerel paydaşların bir kısmı akademik personelden bilgi üretme-yayma noktasında çeşitli beklentiler içinde olduklarını ve üniversiteler tarafından üretilen bilgiye ulaşamadıklarını belirtirken, akademik personel ise yerel paydaşlar ile etkileşimin düşük seviyede olduğuna dikkat çekmiştir (Atsız&Kızılırmak, 2017).

MAÜKÖK bünyesinde gerçekleştirilen odak grup görüşmesi neticesinde günümüzde ilde devam eden sorunlar Tablo 1'de, bunlara yönelik çözüm önerileri ise Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 1: Odak grup görüşmesinde tespit edilen sorunlar

Yeni yapıların kentin tarihî dokusuna uygun olmaması
Eski kent meydanında yer alan betonarme yapıların silueti bozması
Dokuya aykırılık teşkil eden yapılar yerine ahşap vb. malzemeler kullanılmaması
Profesyonel turist rehberi sayısının yetersiz olması
UNESCO'ya aday olacak pek çok eser için henüz çalışmaların yapılmaması
Altyapı sorunları (belirli bölgelerde altyapının henüz oluşturulmaması)
Turistik alanlarda karşılama merkezlerinin bulunmaması
Turistlerin kalış sürelerinin (konaklama) kısa olması
Mardin'de gittikçe artan turizm talebine karşılık yeterince arz sağlanamaması
Tanıtım faaliyetlerinin eksikliği
Eski Mardin'de kaldırımda yürümenin zorluğu
Eski Mardin'de umumî lavaboların bulunmaması
Yiyecek-içecek işletmelerinde denetimlerin eksikliği
Üstyapı problemleri/elektrik sorunları (sokak aydınlatmalarındaki eksiklik)
Turistik ürünlerin satışında fiyat politikalarının olmaması
İlde turizmin 12 aya yayılamaması ve mevsimsellik sorunu
Nitelikli personel eksikliği
Butik otellerde nem ve rutubet sorunu
Restoran sayısının yetersiz olması
Enformasyon büro sayısının yetersiz olması
Ana caddede ve alt çarşılarda yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarının bulunmaması

Tablo 1'de görüldüğü üzere, odak grup görüşmesinde şehre ilişkin belirtilen sorunlar arasında; Eski Mardin'de kaldırımda yürümenin zorluğu, tanıtım faaliyetlerinin eksikliği, restoran sayısının yetersiz olması, ana caddede ve alt çarşılarda yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarının bulunmaması gibi sorunlar dile getirilmiştir.

Tablo 2: Odak grup görüşmesinde tespit edilen sorunlara ilişkin öneriler

Ziyaret sayısını artırmak üzere farklı zamanlarda etkinlikler düzenlenmesi
Bölgede kültür turizminin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılması
Kısa vadede çözülmesi gereken problemlerin öncelikli olarak çözüme kavuşturulması
Yerel halkın ve esnafın da katılımlarının sağlandığı toplantıların düzenlenmesi
Tüm paydaşların yapılan toplantılara yüksek katılım göstermesi
Kentte yer alan tüm ören yerlerine ve tarihî yapılara girişlerin ücretlendirilmesi
Esnafa, turizme yönelik eğitimlerin verilmesi
Sorunların görüldüğü toplantıların yanında çözümler ve çıktılar için de toplantılar düzenlenmesi
Üniversite tarafından esnafa satış politikaları, pazarlama ve hijyen ile ilgili eğitimler verilmesi
Eski Mardin'in alt çarşılarında yer alan dükkânların onarılarak kullanıma açılması
Benzer dükkânların bir bölgede toplanması ve çarşıların sınıflandırılması (örneğin Sabuncular Çarşısı)
Satış yapılırken ürünlerin hijyen açısından kapalı durumda tutulması
Üniversiteden mezun nitelikli personeli sektörle buluşturacak iletişim kanallarının geliştirilmesi
Turizme ilişkin çeşitli projelerin yapılması

Tablo 2'de görüldüğü üzere, odak grup görüşmesinde belirtilen sorunlara ilişkin; Eski Mardin'in alt çarşılarında yer alan dükkânların onarılarak kullanıma açılması, Üniversiteden mezun nitelikli personeli sektörle buluşturacak iletişim kanallarının geliştirilmesi ve turizme ilişkin çeşitli projelerin yapılması gibi çözüm önerileri sıralanmıştır.

2.3. Destinasyon Yönetiminin Potansiyel İş Birliği Alanları

Turistik bir destinasyonu oluşturan unsurların uyumlu bir şekilde idare edilmesi 'destinasyon yönetimi' olarak tanımlanmaktadır. Bununla amaç, destinasyonun gelişim ve yönetim sürecini iyileştirerek stratejik bir yaklaşım benimsemektir. Destinasyon yönetiminde çeşitli idarî örgütler bulunmaktadır. Bunlar destinasyondaki faaliyetlerin planlanmasından sorumlu küçük ya da büyük ölçekli örgütlenmelerdir (UNWTO, 2022). Bir turistik bölgenin gelişimi ve sürdürülebilirliği için turistik destinasyonlardaki tüm paydaşların bu yönetim modelini benimsemesi önemli görülmektedir (Schaumann, 2005).

Destinasyon yönetiminin çeşitli işlevleri bulunmaktadır. Bu işlevler; destinasyondaki faaliyetleri planlama, pazarlama, imaj ve markalaştırma çalışmaları, pazar konumlandırma, araştırma, bilgi kaynaklarının iletimi, iş birlikleri, ürün geliştirme, sorunlar ile baş edebilme, turizmin destinasyon üzerindeki etkisini kontrol altında tutma, gerekli durumlarda destek verme, risk ve acil durum yönetimi şeklinde sıralanmaktadır (Pearce, 2015). İşlevlerin yerine getirilebilmesi ancak iyi bir örgütlenme ile mümkün olabilmektedir. Örgütlenme ve koordinasyon, ulusal ve uluslararası ölçekte turistik destinasyonlarının rekabet edebilirliği için önemli görülmektedir (Aksöz, 2013).

Destinasyonlarda farklı amaçlara ve önceliklere sahip olan paydaş grupları bulunmaktadır. Bu durum destinasyonun yönetilmesini zorlaştırmaktadır (Semerciöz et al., 2007). Destinasyonda turistik bir ürünün açığa çıkması için paydaşların birlikte hareket etmesi gerekmektedir (Özkan, 2017). Yönetimin sağlanması için ise ilgili süreçlerin etkili şekilde sürdürülmesi lazımdır (Türkay, 2014). Bayer&Tüfekçi (2006); yönetim süreçlerinin planlama, örgütlenme, yöneltme, koordinasyon ve kontrolden oluştuğunu belirtmektedir. Koordinasyon, aynı amaca ulaşmak adına tüm kurumların ve kuruluşların birlikte hareket etmesi olarak tanımlanmaktadır (Alıcı, 2017). Destinasyonda etkili bir koordinasyon sürecinin oluşması için özel sektörden, kamu kurumlarından, sivil toplum kuruluşlarından, meslek odalarından ve yerel halktan paydaşların görüşmelere ve toplantılara katılmaları önemlidir (Atar&Konaklıoğlu, 2017).

Mardin ili kapsamında turizmin sürdürülebilirliği ve bölgede faaliyetlerin etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için destinasyon yönetim modeli bir örnek olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda MAÜKÖK/MAÜHİS bünyesinde gerçekleştirilen bilgilendirme toplantıları ve odak grup görüşmeleri ile sorunlar ve muhatapları bir araya getirilerek destinasyon yönetiminin bir ayağı olan koordinasyonun sağlanması amaçlanmıştır. Bu şekilde paydaşlar ile eşgüdümü planlamalar yapılması, potansiyel iş birliği alanlarının tespit edilmesi ve kentte turizm hareketliliğinin etkin şekilde sürdürülmesi açısından önemlidir.

Her bölgenin doğal ve kültürel yapısı, yerel halkı, şehrin sahip olduğu imkânlar vb. pek çok unsur değişkenlik gösterebilmektedir. Paydaşların bir araya gelmesi bölgenin ihtiyaçları doğrultusunda faaliyetler ve planlamalar yapılmasına imkân tanımaktadır (Kocaman, 2012). Böylece bölgenin turizm potansiyelini etkin şekilde kullanarak en yüksek seviyede verim elde edilmesini sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda Mardin'de paydaşları bir araya getirerek bölge turizmi ile ilgili sürecin tartışılması, sorunların dile getirilmesi ve çözüme kavuşturulması amacıyla görüşmeler yapılması, ilerleyen süreçlerde bölgede destinasyon yönetim modelinin gerçekleştirilmesi için de bir adım olarak görülmektedir.

3. Mardin'in Turistik Sorunlarının Tespit Edilmesine İlişkin Saha Araştırması

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Mardin turizmine ilişkin sorunların tespit edilmesi ve çeşitli iş birliği alanlarının geliştirilmesi amacıyla araştırmacılar tarafından nitel bir araştırma tekniği olan odak grup görüşmesinden yararlanılmıştır. Sınırları çizilmiş bir konunun, bireylerin düşüncelerini öğrenmek amacıyla bir grup tarafından tartışılması odak grup görüşmesi olarak adlandırılmaktadır (Yıldırım&Şimşek, 2008). Odak grup görüşmesine karar verilmeden önce paydaşlar ile 13 Ocak 2022 tarihinde bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Bilgilendirme toplantısı kapsamında MAÜKÖK'ün üniversite bünyesinde kurulma amacı ve yapılması planlanan faaliyetler üzerinde görüşülerek paydaşlara bilgi verilmiştir. Listede toplam 85 paydaşa yer verilmiş olup bunlara e-posta, sms ve WhatsApp uygulaması üzerinden mesaj yoluyla ve/ya telefon vasıtasıyla doğrudan davette bulunulmuştur.

Ancak, 13.01.2022 tarihinde yapılan toplantıya, beklenen düzeyde katılım gerçekleşmemiştir. Katılımcı sayısının az olması, kentin sorunlarının görüşülmesi ve bunların çözüme kavuşturulması açısından olumsuz bir etki oluşturmaktadır. Toplantının gerçekleştiği tarihten bir sonraki hafta listede yer alan paydaşlara WhatsApp üzerinden bir online anket linki gönderilerek, sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Buna altı paydaş dönüş yapmış ve böylece toplantıya katılanlarla birlikte toplam on iki paydaşın görüşleri alınmıştır.

Bilgilendirme toplantısının ardından 03.03.2022 tarihinde paydaşlar ile odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesi, paydaşların bir araya gelerek etkileşim içinde sorunları tartıştıkları bir ortam oluşturulması amacıyla tercih edilmiştir. Eksikliklerin tespiti ve yönetimi noktasında doğrudan paydaşların gözünden bakılabilmesi amaçlanmıştır. Aynı zamanda sorunların tespitine yönelik algısal farklılıkların ortaya konulması amacıyla da odak grup görüşmesi tercih edilmiştir. Odak grup görüşmelerinde çeşitli soruların ortamda bulunan bireylere yöneltilmesi ve diğer bireylerin de aynı soruya farklı cevaplar ile yaklaşımlarının ortaya konulması zengin verilerin elde edilmesine imkân tanımaktadır (Yıldırım&Şimşek, 2008).

Odak grup görüşmesine katılmaları amacıyla 90 kişiye davet mektubu iletilmiştir. Paydaşların 30'u katılım sağlayacağını belirtmiştir ve tüm katılımcılar tek bir odak grupta toplanmıştır. Grupta otel yetkilileri, acente yetkilileri, kilise ve manastır rahipleri, vakıf müdürleri, restoran yöneticileri ve kamu kurum temsilcileri yer almıştır. Katılımcılar Mardin Artuklu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi toplantı salonuna davet edilmiştir. Görüşme esnasında moderatör rolünde üç akademisyen ve bir raportör yer almıştır. Katılımcıların görüşlerine müdahale edilmemiştir. Karşılıklı şekilde fikirlerini beyan eden katılımcıların görüşleri araştırmacılar tarafından not edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Bulguları

Mardin'in turistik sorunlarının tespit edilmesi kapsamında gerçekleştirilen saha araştırmasıyla yöneltilen sorulara verilen cevaplar sırasıyla sunulmaktadır.

1a) Mardin'de sektörünüzün temel sorunu nedir?

- Turizmde mevsimsellik sorunu
- Ulaşım/trafik sorunu
- Nitelikli insan kaynağı yetersizliği
- Altyapı yetersizliği
- Konaklama eksikliği
- Tarihî eserlerin yok olma tehlikesi
- Denetimsizlik

Mardin'de turizm sektörünün temel sorununa ilişkin yanıtlara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğu eski Mardin'deki trafik problemini ve altyapı yetersizliğini işaret etmiştir. Mardin'de turizm sektörünün en önemli sorunlarından bir diğeri 'mevsimsellik' olarak ifade edilmiştir. Bununla ilintili olarak niteliksiz insan kaynağı en çok dile getirilen sorunların başında yer almıştır. Belirtilen sorunlardan diğeri ise yatak kapasitesi yetersizliği, altyapı (umumî lavabo) eksikliği olmuştur. Tarihî eserlerin yok olma tehlikesi ve denetimsizlik de bahsedilen diğeri sorunlardır.

1b) Mardin'de sektörünüzün bu temel sorununun çözümüne yönelik öneriniz nedir?

- Kamu kurumları ile işletmeler arasında koordinasyonun sağlanması ve mevcut sorunların çözümüne dönük faaliyetlerde paydaşlık zemininde çaba sunulması
- Turizmin on iki aya yayılmasına ilişkin yazılı ve görsel medyanın kullanılması
- Yukarı (Eski) Mardin olarak ifade edilen yer başta olmak üzere Mardin'de yoğun bir trafik sorunu olduğundan araç geçişlerinin düzenlenmesi ve otopark, umumî lavabo gibi altyapı eksikliklerinin kamu ya da yerel yönetim eliyle giderilmesi
- Birçok tarihî eserin yok olmaya yüz tutması nedeniyle mimarlar ile projeler üretilerek restorasyonların yapılması

1c) Mardin’de sektörünüzün bu temel sorununun çözümünde Mardin Artuklu Üniversitesi’nden beklentiniz nedir?

- Eğitim programları (meslek kursları) ve işbaşı eğitimleri düzenlemek
- Saha çalışmaları ve araştırmaları yapmak
- Şehrin dokusu göz önünde bulundurularak tarihî ve kültürel varlıkların tanıtım faaliyetlerinin artırılmasını sağlamak
- Turizmin cazibesini artıracak biçimde uluslararası iş birlikleri gerçekleştirmek
- Kamu, özel ve karma sektörler arasındaki sorunların muhataplarına iletilmesi için Üniversitenin aracılık fonksiyonunu üstlenmesi

2a) İşletmenizin/Kurumunuzun temel sorunu nedir?

- Nitelikli personel eksikliği
- Yeterli sayıda turist rehberinin olmaması
- Reklam ve tanıtım eksikliği

İşletmelerin temel sorununa yönelik verilen cevapların nitelikli ve tecrübeli ara eleman ve yönetici yetersizliğinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra özellikle turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı yaz aylarında turist rehberi sayısının yeterli düzeyde olmaması da yine temel sorunlar arasında yer almaktadır.

2b) Bu temel sorunun çözümüne yönelik öneriniz nedir?

- Personelin iş görme kabiliyetlerini geliştirmeye dönük kursların açılması
- Trafik sorununun çözülmesi için Eski Mardin’de raylı sistemin kurulması
- Kamu kurumlarının desteğinin artırılması ve bu kurumlarla eşgüdüm hâlinde faaliyetler icra edilmesi
- Bölgenin tarihî ve kültürel dokusunu ön plana çıkaracak tanıtım ve halkla ilişkiler faaliyetlerine yer verilmesi

2c) Bu temel sorunun çözümünde Üniversiteden beklentiniz nedir?

- Turizm Fakültesi başta olmak üzere üniversitenin diğer eğitim birimleri ile eğitim programları ve işbaşı eğitimleri düzenlemesi
- Turizmin gelişimine ilişkin seminerler verilmesi ve sertifikalı eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması
- Staj imkânının sunulması ve bunların yerel işletmelerde yapılmasının sağlanması
- Kamu kurumları, odalar ve sektörel kuruluşlar arasında iş birliği noktasında köprü görevi görmesi
- Sektör sorunlarını tespit etmesi ve bu sorunların çözümüne ilişkin etkin bir pozisyon üstlenmesi
- İşyerlerini bizzat ziyaret etmesi ve onlarla bilgi paylaşımında bulunması
- Tarihî eserlerin korunması için hazırlanan projelerde etkin rol üstlenmesi
- Turizmin yaygınlaşması ve sorunlarının çözümüne dönük çalıştaylar düzenlemesi

3) MAÜ'nün size hangi alanlarda eğitim programı sunmasını talep ediyorsunuz?

- Mutfak/kat ve ön büro hizmetleri başta olmak üzere turizm sektörünün önemli alt bileşenlerinden otelcilik, restoran ve seyahat acentelerinin faaliyet kapsamına giren tüm alanlarda eğitimler vermesi
- Turist Rehberliği görevini icra edenlere Mardin'in daha kapsamlı bir biçimde tanıtımının yapılmasına dönük eğitim faaliyetleri sunması
- Mardin'deki tarihî ve kültürel varlıkların tanıtımına ilişkin eğitim programları düzenlemesi
- İletişim (diksiyon), davranış ve temizlik (hijyen) konusunda eğitimler vermesi
- Yabancı dil becerisinin ve konuk hizmetlerinin artırılmasına yönelik eğitimler sunması

4) MAÜ ile hangi projelerde iş birliği yapmak istersiniz?

- Avrupa Birliği (AB) projeleri
- Dicle Kalkınma Ajansı (DİKA) projeleri
- Kültür ve turizm sahasını ilgilendiren konular
- Tanıtım ve Halkla İlişkiler (PR) projeleri
- Turizm faaliyetinde hizmet sunan personelin eğitime ilişkin projeler
- Yurt içi pazar ve saha araştırmaları
- Fuarlar

5) MAÜ'nün size hangi alanlarda saha çalışması/araştırmalar yapmasını talep ediyorsunuz?

- Turizm faaliyetinde hizmet sunan personel profiline dönük çalışmalar
- Turizmin mevsimsellik sorununun aşılmasına dönük çalışmalar
- Mardin'de kamu, özel ve karma nitelikli kurumlar arasında iş birliğinin sağlanmasına ve artırılmasına ilişkin faaliyetler

6) MAÜ ile başka hangi alanlarda iş birliği yapmak istersiniz?

Kişisel eğitim, tanıtım faaliyetleri ve denetim konularında.

4. Değerlendirme ve Sonuç

Paydaşların dile getirmiş olduğu sorunlar arasında Eski Mardin'deki trafik sorunu başta yer almaktadır. Turistik destinasyonlarda çekiciliği oluşturan ve aynı zamanda deneyim kalitesini artıran birden fazla faktörün varlığından bahsetmek mümkündür. Önemli faktörlerden biri şehrin turistik destinasyonlarının yürünelirlik açısından elverişli olmasıdır. Yürünelirliğin, özellikle kültürel miras özelliği taşıyan antik kentlerde ön plana çıkan belirleyici bir unsur olduğu söylenebilir. Kültürel miras öğelerinin yoğun olduğu kentlerde profesyonel turist rehberi eşliğinde düzenlenen geziler turistler tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bu da görece büyük tur grupları hâlinde

yürüyüşlerin sıklıkla yapıldığı anlamına gelmektedir. Kalabalık hâlde seyahat eden ziyaretçilerin seyahat deneyimlerinin artırılması için yayalara dönük olanakların sağlanması ve aynı zamanda yoğun trafik sorununun çözülmesi elzemdir.

Yapılan odak grup görüşmesinin ardından 20 Haziran 2022 tarihinde Mardin Valiliği'nde, Eski Mardin'deki trafik sorununa ilişkin bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantının ardından Eski Mardin'deki trafik sorununa çözüm önerileri getirilerek çeşitli faaliyetler planlanmış ve hayata geçirilmiştir. Paydaşlar, belirtmiş oldukları sorunların yanı sıra nitelikli personel yetiştirilmesine yönelik üniversiteden taleplerini de iletmişlerdir. Bu talebin ardından Mardin Artuklu Üniversitesi Turizm Fakültesi tarafından yaklaşık bir ay sonra Mezopotamya Kariyer ve İstihdam Fuarı düzenlenmiştir. Fuarı farklı illerden sektör temsilcileri katılım sağlamıştır. Fuarın gerçekleştirilme amacı, öğrencilerin sektörü tanımalarına aracılık etmek, deneyim elde etmelerine yardımcı olmak ve özellikle mezun olduklarında bölgede istihdam edilebilmelerini sağlamaktır. Böylece Fuar, odak grup görüşmesinde ve bilgilendirme toplantısında belirtilen taleplerden biri olan üniversitenin nitelikli personel yetiştirmesine çözüm olması açısından gerçekleştirilen ilk faaliyet niteliğindedir.

Belirtilen diğer problemlerden biri ise Eski Mardin'de umumî lavaboların bulunmamasıdır. Bunların bulunmaması özellikle turlarda rehberlerin otellerden ziyaretçilerin ihtiyaçlarının giderilmesi için ricada bulunmalarına neden olmaktadır. Bu durum şehrin imajı için olumsuz bir unsur olmakla beraber turist rehberlerini ve otel işletmecilerini de zor duruma sokabilecek önemli bir sorundur. Bunun giderilmesi için birinci cadde üzerinde umumî lavaboların yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Toplantıya iştirak eden kamu kurum/kuruluş temsilcileri, altyapı ve üstyapı problemlerine çözüm getirilmesi için sektör paydaşlarının dile getirdiği talepleri gerekli mercilere iletceklerini belirtmişlerdir.

Eski Mardin'de tarihî doku ve mimarî oluşum nedeniyle pek çok dar sokak bulunmaktadır. Dar sokakların aydınlatmalarının yetersiz olması sebebiyle ziyaretçiler akşam vakitlerinde bölgede rahatça vakit geçirememektedirler. Mardin'de turizm sektörünün en

önemli sorunlarından bir diğeri mevsimsellik ile ilgilidir. Mardin'de geceleme sayısının az olması ve ziyaretçilerin sıklıkla çevre illerde konaklaması otel ve seyahat işletmecilerinin dile getirdiği problemler arasında yer almaktadır. Bu, 'niteliksiz işgücü' sorunuyla da yakından ilgilidir.

Turizmde mevsimsellik sorunu birçok problemi de beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri turizm sezonu dışında işletmelerin faaliyetlerini tamamen durdurması veya yoğun bir durgunluktan ötürü personel çıkarmaya gitmesidir. İşletmelerde çalışmakta olan personel için sahip oldukları pozisyonların sürdürülebilirliğinin olmaması, görece nitelikli olan personelin daha çok Akdeniz ve Ege kıyılarındaki turizm bölgelerine veya büyük şehir otellerine yönelmesine sebep olmaktadır. Gerek otel işletmeleri gerekse restoranların ortak sorunu nitelikli personel eksikliğidir. Bu noktada işletmelerin ortak beklentisi MAÜ'nün işletme bünyesinde çalışan personele; ön büro/kat hizmetleri, yiyecek/içecek ve mutfak eğitimleri vermesi yönündedir.

Dile getirilen sorunlardan bir diğeri yatak kapasitesi yetersizliğidir. İstatistiklere bakıldığında bu durumun mevsimsellik sorunuyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Mardin'de yoğun turizm sezonunda zaman zaman yatak kapasitesi sorunu yaşanmaktadır. Ancak yılın geri kalan zamanlarında doluluk oranı çok düşük olduğundan, yıllık ortalama doluluk oranlarının yüksek olmadığı anlaşılmaktadır. Yatak kapasitesi sorununun ancak mevsimsellik sorunu ile çözülebileceği açıktır.

Ören yerlerine girişlerde karşılama alanlarının bulunmuyor olması da yine turizm paydaşlarının belirtmiş olduğu sorunlar arasında yer almaktadır. Özellikle paydaşlar Dara Antik Kenti için bir karşılama alanının olması gerektiğini belirtmektedirler. Ayrıca yapıların tamamında ve tarihî mekanlara girişlerde ücretlendirme politikalarının oluşturulması gereğine dikkat çekilmektedir. Tarihî yapıların ve ören yerlerinin ücretlendirilmesi bölgeye ekonomik katkı sunması açısından önemli bir uygulama olarak görülmektedir.

Rehberli turlar yerine münferit gezmeyi tercih eden ziyaretçiler için bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının olması gerekmektedir. Ziyaretçiler, Eski Mardin'de 1.Cadde üzerinde

bilgilendirme ve yönlendirme tabelalarının olmaması nedeniyle alt çarşıları gezememektedirler. Bu durum cadde üzerinde yoğunluk oluşmasına sebebiyet vermektedir. Otantik sokaklara sahip şehrin dar sokaklarında da yönlendirme tabelalarının olmaması ziyaretçilerin özellikle akşam vakitlerinde yönlerini bulmakta sıkıntı yaşamalarına neden olabilmektedir.

Paydaşların bir kısmı, Mardin'de sektörün en önemli sorunları arasında kurumlar ve işletmeler arasındaki koordinasyon eksikliğini varlığını dile getirmiştir. Bu konuya çözüm niteliğinde, üniversite öncülüğünde yapılacak toplantılara ve çalışmalara işaret edilmiştir. Nitekim "MAÜ ile iş birliği yapmak ister misiniz?" sorusuna verdikleri yanıtların tamamında paydaşların yoğun bir iş birliği arzusu içerisinde olduğu görülmektedir. Paydaşların birçoğu üniversite ile yapılacak her türlü projede ve/ya saha çalışmasında yer almak istediklerini dile getirmiştir. Kurumlar ve işletmeler arasındaki koordinasyon eksikliği ile ilgili problemin çözümünde MAÜKÖK/MAÜHİS olarak ileride yapılması planlanan toplantıların büyük katkı sunacağı da düşünülmektedir. MAÜKÖK Danışma Kurulu ile görüşülerek yıl içerisinde yapılacak etkinliklerin kış ve yaz döneminde gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Turizm sektörünün temel sorunlarından bir diğeri; "Mardin'de (özellikle çevre ilçelerde) bulunan pek çok tarihî eserin yok olmaya yüz tutmuş olması şeklinde" dile getirilmiştir. Bu konuda paydaşların üniversiteden beklentisi, yok olma tehlikesi yaşayan eserlerin bir envanterinin çıkarılması ve çeşitli kurumların/kuruluşların finansman destekleriyle birlikte projelendirilerek öncelik sırasına göre bu eserlerin onarımlarının yapılması yönündedir.

Mardin'de turizmin sorunlarına ilişkin gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde öneriler ve çözüme kavuşturulması gereken hususlar, bölüm boyunca belirtilmiştir. Literatürde Meşeli (2018) tarafından yapılan çalışma 2018 yılında da benzer sorunların olduğunu göstermektedir. 2022 yılı itibarıyla bu çalışma kapsamında sorunların devam etmesi ve henüz çözümlerin geliştirilememiş olması, ilin turizm potansiyelini aşağı çekebilecek bir olumsuzluk olarak görülmektedir. Bu bağlamda ilk aşamada

etkin bir turizm planlaması yapılmalıdır. Tüm paydaşlar üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirerek destinasyon yönetiminin model alındığı etkili bir süreç yürütmelidir.

Mardin turizminde kısa ve uzun vadede gerçekleşecek faaliyetler planlanmalıdır. MAÜKÖK vb. oluşumlar tarafından gerçekleştirilen toplantılara bölgede turizm alanında söz sahibi tüm kamu kurumlarından/kuruluşlarından yetkililer katılım sağlamalıdır. Yerel halka turizm konusunda eğitimler verilerek bireyler bilinçlendirilmelidir. Nitelikli personel hususunda üniversite ile sektör iş birlikleri devam etmelidir.

Eski Mardin'de trafik yoğunluğu sorunu, Koç (2019) ve Çakar et al. (2020) tarafından yapılan çalışmalarda da belirtilmiştir. Bu sorunun yanı sıra araştırmacılar; yaya geçitlerinin bulunmadığını, engelli ve yaşlı bireyler için yön çizgilerinin yer almadığını, acil durum telefonlarının bulundurulması gerektiğini belirtmişlerdir. 2022-23 yılları itibariyle bu sorunlara ilişkin çıktılar ve çözümlerin olmadığı görülmektedir. Kısacası, kentte turistlerin ve yerel halkın ihtiyaçlarına yönelik belirtilmiş sorunlara çözümler üretilmelidir. Böylece yıllık ziyaretçi sayılarında da gözle görülür artışlar olabilecek ve Mardin sahip olduğu turizm potansiyelini açığa çıkararak hak ettiği değere kavuşacaktır.

5. Bibliyografya

- Aksöz, O. (2013). *Destinasyon yönetim örgütleri*. İçinde M. Yeşiltaş (Ed.), Destinasyon yönetimi (40-67), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Alıcı, O. V. (2017). Büyükşehir belediyelerinin koordinasyon görevi: Aykome ve Ukome uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(21), 259-277, <https://search.trdizin.gov.tr/yayin/detay/267145/>
- Alioğlu, E. (2000). *Mardin şehir dokusu ve evler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Aşkın, S. (2006). *Mardin ilinin ekonomik kalkınma ve verimliliğine turizm sektörünün etkisi. Fırat'tan Volga'ya medeniyetler köprüsü*. Adıyaman Üniversitesi Yayınları, 13, 250-265, <https://adiyaman.edu.tr/tr/universitemiz/yayinlar>
- Atar, A.; Konaklıoğlu, E. (2017). Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistlerin destinasyon algısını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Kültür ve Turizm Bakanlığı 3.Turizm Şurası Tebliğler Kitabı*. 1-3 Kasım, Ankara. 226-244, <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/56727.3-turizm-surasi-cilt-2-netpdf.pdf?0>
- Atsız, O.; Kızırmak, İ. (2017). Mardin'in doğal ve kültürel çekiciliklerinin destinasyon pazarlaması kapsamında incelenmesi. *Mukaddime*, 8(1), 25-41, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/328304>
- Aydın, S.; Emiroğlu, K.; Özel, O.; Ünsal, S. (2000). *Mardin aşiret-cemaat-devlet*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Aykol, Ş.; Toprak, L.; Yarış, A. (2014). *Mardin ili turizm sektörü analizi*. İçinde Şevket Tüylüoğlu (Ed.), Mardin ilinde sektörel kalkınmanın yeniden inşası (114-137), Ankara: ASE Yayını.
- Bayer, E.; Tüfekçi, Ö. K. (2006). *Genel işletme*. Isparta: Medya Ofset.
- Boz, A. (2016). *Bölgesel kalkınmada turizmin rolü: Mardin örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, Gaziantep. <https://openaccess.hku.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11782/1188>
- Çakar, K.; Harman, S.; Aykol, Ş. (2020). Turistik bir destinasyon olan Mardin'in yürünebilirlik açısından incelenmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 2210-2231, <https://tutad.org/index.php/tutad/article/view/296>
- Günel, V. (2015). Mardin iline gelen yerli turistlerin profil ve turistik davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 3(2), 55-67, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/691541>

- Işık, G.; Güneş, M. (2015). *Çok kültürlülüğün mirasını geleceğe taşımak: Mardin örneği*. TÜCAUM VIII.Coğrafya Sempozyumu. Ankara, 449-462, http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp8_45.pdf
- Karasu, A. (2013). *Türkiye'de izlenen turizm politikaları: Mardin turizmine yansımaları*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ABD. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=qt_aamhk_Hn4wL-4Lc9MgBq&no=FyRsAHKW8CVI4RcrMiyclA
- Kaygalak, S.; Usta, Ö.; Günlü, E. (2013). The evaluation of the relationship between authenticity phenomenon and development of tourism in terms of sociological aspect in Mardin. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 237-249, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/154457>
- Kocaman, S. (2012). *Destinasyon yönetimi kapsamında marka kimliğine etki eden faktörlerin marka imajına etkisi: Alanya örneği*. (Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ABD, Antalya. <http://dspace.akdeniz.edu.tr/bitstream/handle/123456789/1946/T03063.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Koç, C. (2019). Turizmin Mardin eski kent dokusuna etkisi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 28(2), 165-178, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/894680>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü (2022). *Konaklama İşletmeleri İstatistikleri*, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR9537/iletisim.html>, E.T.: 26.08.2022.
- Mardin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022). *Ziyaretçi İstatistikleri*. <https://mardin.ktb.gov.tr/>, E.T.: 26.08.2022.
- Meşeli, A. (2018). Mardin'de kültürel turizm ve diğer çekicilikler, tespitler, sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(79), 156-183, https://asosjournal.com/index.jsp?mod=makale_tr_ozet&makale_id=36003
- Özkan, İ. (2017). *Golf turizmi destinasyonu ve yönetimi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı 3.turizm şurası tebliğler kitabı, Cilt 1, 1-3 Kasım, Ankara, 284-293, <https://turizmsurasi.ktb.gov.tr/Eklenti/56728.3-turizm-surasi-cilt-1-netpdf.pdf?0>
- Pearce, D. G. (2015). Destination management in New Zealand: structures and functions. *Journal of Destination Marketing Management*, 4, 1-12, <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2014.12.001>

- Schaumann, P. (2005). *The guide to successful destination management*, John Wiley&Sons: New Jersey.
- Semerciöz, F.; Dönmez, D.; Dursun, M. (2007). *Türkiye'deki il destinasyon paydaşlarının yarattıkları problemler, tehdit iş birliği potansiyeline sahip paydaşlar ve uygulanan stratejiler üzerine bir araştırma*. 15.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, 25-27 Mayıs, Sakarya, 150-158, <https://docs.google.com/file/d/0B7tHv5DadjG2b25iSmRXcmhxYm8/view?resourcekey=0-f0qP56LlaAcJ1qrDoq707w>
- Toprak, L. (2015). Mardin'de halkın turizm algısı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 201-218, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/70624>
- Türkay, O. (2014). *Destinasyon yönetimi yönetim bilim bakış açısıyla işlevler, yaklaşımlar ve araçlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ulucan, E.; Kahraman, N. (2017). Kültür kenti Mardin'de turizm konaklama arz ve talebinin gelişimi ve analizi. *18.Ulusal Turizm Kongresi (18-22 Ekim) Bildiriler Kitabı*, Ankara: Detay Yayıncılık, 21-27, <https://www.artuklu.edu.tr/dosyalar/utk18/bildiri%20kitabi/UTK18%20bildiri%20kitabi.pdf>
- UNWTO (2022). *The United Nations World Tourism Organisation Destination Management*, <https://www.unwto.org/policy-destination-management>, E.T.: 26.08.2022.
- Yıldırım, A.; Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

6. Ek: Sektörel Sorun ve Potansiyel İş Birliği Alanları Tespit Amaçlı Soru Formu

Adınız-Soyadınız	
Firmanızın/Kurumunuzun Adı / Alanı	
Firmanızın/Kurumunuzun bulunduğu ilçe	
İletişim numaranız	
e-mail adresiniz	
Web site adresiniz	

- 1a) Mardin’de sektörünüzün temel sorunu nedir?
1b) Mardin’de sektörünüzün bu temel sorununun çözümüne yönelik öneriniz nedir?
1c) Mardin’de sektörünüzün bu temel sorununun çözümünde Mardin Artuklu Üniversitesi’nden (MAÜ) beklentiniz nedir?
- 2a) İşletmenizin/Kurumunuzun temel sorunu nedir?
2b) İşletmenizin/Kurumunuzun bu temel sorununun çözümüne yönelik öneriniz nedir?
2c) İşletmenizin/Kurumunuzun bu temel sorununun çözümünde Üniversiteden beklentiniz nedir?
- 3) MAÜ’nün size hangi alanlarda eğitim programı sunmasını talep ediyorsunuz?
- 4) MAÜ ile hangi projelerde iş birliği yapmak istersiniz?
- 5) MAÜ’nün size hangi alanlarda saha çalışması/araştırmalar yapmasını talep ediyorsunuz?
- 6) MAÜ ile başka hangi alanlarda iş birliği yapmak istersiniz?
- 7) Sektörel/kurumsal sorunların ve çözümlerinin müzakere edileceği ‘MAÜ Turizm Platformu’nda yer almak ister misiniz?
Evet Hayır

Mardin'in tarım, sanayi ve hizmet sektörlerindeki tematik bazı sorunlarını ele alan ve bunlara yönelik çözümler geliştiren bu eser, her sektöre ait bir ana kısımda dörder adet olmak üzere toplamda 12 bölümden oluşmaktadır. Her ana kısımda bir bölüm sırasıyla tarım, tekstil ve turizm sektörlerinin temel sorunlarına ve ilgili kurumlarla potansiyel iş birliği imkânlarına yoğunlaşırken, diğer bölümler ise çeşitli tematik sorunları ele alarak çözümlerine odaklanmaktadır.

Eserin her bölümünde ya bir saha araştırması ya da bir ekonometrik analiz mevcuttur. Zira amaç, sorunları ilk elden tespit ederek ayakları yere basan çözüm tekliflerinde bulunmaktır. Elbette Mardin'in her türlü sorununa çözüm bulma iddiası yoktur, fakat bu eserin özellikle bazı yapısal nitelikli meselelere çözümler getirmek suretiyle şehrin ve bölgenin kalkınmasına yönelik önemli bir adım niteliğinde olduğu ifade edilebilir.

This book, dealing with some thematic problems of Mardin in the agriculture, industry, and service sectors and seeking solutions for them, consists of a total of 12 chapters, four of which are in a main section belonging to each sector. In each main section, one chapter focuses on the main problems of the agriculture, textile, and tourism sectors respectively and potential cooperation opportunities with relevant institutions, while other ones focus on various thematic problems and their solutions.

Each part of the book includes either a field study or an econometric analysis. Because the aim is to identify the problems by first hand and to propose concrete solutions accordingly. Of course, there is no claim to find solutions to all kinds of problems of Mardin, but it can be stated that this book is a significant step towards the development of the city and the region, especially by proposing the solutions of some structural issues.

